

“ПОПЕРЕДЖЕНІ – ОЗБРОЄНІ”

підготовка Збройних Сил України
до відсічі агресору
(до лютого 2022 року)

Сергій ШАПТАЛА
генерал-лейтенант

*Начальник Генерального штабу
Збройних Сил України,*

Герой України

"ПОПЕРЕДЖЕНІ – ОЗБРОЄНІ"

(підготовка Збройних Сил України до відсічі агресору (до лютого 2022 року).

*"Не забуваймо про меч, учімось міцніше
тримати його в руках!"*

С. Петлюра

Війна, яка наразі триває, по-суті, є продовженням різнорівневого і довготривалого конфлікту між Україною та росією, який лежить у площині політичних, економічних, гуманітарних, історичних та воєнно-стратегічних сфер.

Скориставшись складною внутрішньо-політичною ситуацією в Україні у лютому-березні 2014 року росія, залучивши додаткові регулярні військові підрозділи, віроломно окупувала Кримський півострів. А вже 16 березня 2014 року на захоплених українських землях АР Крим і м. Севастополя відбувся фейковий "референдум", апелюючи до результатів якого росія невдовзі незаконно оголосила Кримський півострів своєю територією. Крім того, режисовані російськими спецслужбами антиукраїнські акції розпочались також в Харкові, Одесі, Миколаєві, Запоріжжі. В Донецьку та Луганську ці відцентрові акції досягли успіху та завершилися створенням самопроголошених "народних республік".

Відповідаючи на агресивні дії росії та її агентів, українське військово-політичне керівництво в квітні 2014 року ухвалило рішення про початок Антитерористичної операції (АТО), яку в 2018 році було трансформовано в операцію Об'єднаних сил (ООС). Гостра фаза збройного протистояння в Донецькій та Луганській областях, піковими моментами якої були події довкола Іловайська (серпень 2014 року) та Дебальцева (взимку 2015 року), мала своїми наслідками підписання "Мінських домовленостей", перших – у вересні 2014

року, та других – у лютому 2015 року. Проте, більшість українських аналітиків і фахівців у воєнно-політичній царині ні на мить не сумнівались, що укладення вимушеної угоди було передусім “оперативно-стратегічною паузою” в дедалі масштабнішому українсько-російському протистоянні.

За цих обставин було денонсовано значну кількість міждержавних, міжурядових та міжвідомчих угод з РФ, зокрема усі угоди щодо чорноморського флоту в мф РФ. Також Верховна Рада України визнала росію країною-агресором.

Разом з цим, наступна активна фаза практичної підготовки росії до захоплення українських земель фактично розпочалася ще влітку 2021 року. Тоді росія почала нарощувати біля кордонів України свій військовий контингент, перекидаючи підрозділи зі східних регіонів та створюючи нові угруповання. Це спонукало воєнно-політичне керівництво України до прийняття кардинальних рішень не тільки у політичній та військовій сфері, а і у суспільно-економічному просторі.

У липні 2021 року від імені президента росії владіміра путіна було опубліковано нарис “Про історичну єдність росіян і українців”, у якому він обґрунтовував думку про те, що росіяни та українці є “одним народом” та наголошував: “Я впевнений, що справжній суверенітет України можливий лише в партнерстві з росією”.

Російська пропаганда, і до цього перенасичена ідеологічною інформацією, швидко взяла на озброєння тези про те, що “Україна – штучна держава”, щодо якої потрібно провести “денацифікацію” та “демлітаризацію”. Сумнівів майже не залишалося, що використання набору передусім старих штампів, вкорінених ще у радянській пропаганді (“діди воювали” та “можемо повторити”), є ідеологічною підготовкою до широкомасштабного вторгнення, механізм якого вже запущений. Відвертий “фейк” про “ядерну зброю України” додатково посилив і без того серйозну “медіа-мобілізацію” російського суспільства, особливо у депресивних регіонах російської “глибинки”.

Для Збройних Сил України 2021 рік був роком продовження заходів реформування спрямованих на розвиток спроможностей. Набутий в ході проведення антитерористичної операції та операції Об’єднаних сил на території Донецької та Луганської областей досвід, поряд з досвідом країн НАТО, став вагомим підґрунтям у цих реформах. Проводились заходи підготовки, зокрема об’єднаної і міжнародної, та поступового переходу на стандарти НАТО. В рамках цього Командування об’єднаних сил Збройних Сил України поступово набувало оперативних спроможностей щодо здійснення планування застосування та управління міжвидовими угрупованнями сил оборони на всіх напрямках.

На тлі російських погроз помітно активізувалась українська дипломатія. Так, під час візиту Президента України Володимира Зеленського до Сполучених Штатів Америки (США) 1 вересня 2021 р. була підписана спільна заява президентів щодо стратегічного партнерства України та США. У розвиток домовленостей глав держав між Міністерствами оборони України та США була укладена Угода про стратегічні засади оборонного партнерства, спрямована на зміцнення воєнного потенціалу України, прискорення

реформ у сфері оборони. Також значно активізувався українсько-американський діалог на урядовому та парламентському рівнях, поглибилося співробітництво у сфері безпеки та оборони, відбулася низка спільних військових навчань.

Тим часом, 11 жовтня заступник голови рнбо рф, екс-президент медведев оприлюднив свій відверто лайливий та провокаційний опус “Чому є безглуздими контакти із нинішнім українським керівництвом”. Виносячи “за лапки” той набір образ і звинувачень, яким був сповнений цей опус, воєнно-політичне керівництво України утвердилося в своєму розумінні того, що росії переговори та домовленості принципово непотрібні – москва робить ставку саме на “силовий варіант” розв’язання міждержавних протиріч.

Відповіддю на зростання агресивної риторики кремля стало посилення політичної підтримки України з боку країн Заходу, передусім США. Практичним проявом цієї підтримки стало європейське турне міністра оборони США Лойда Остіна в середині жовтня 2021 року. Принципово значущою складовою його турне був саме візит до Києва, під час якого очільник Пентагону чітко окреслив підтримку України та ціну, яку росії доведеться заплатити у разі повномасштабного вторгнення.

Витримавши невелику паузу, вже 20 листопада 2021 року колишній радник путіна владислав сурков оприлюднив статтю, в якій розмірковував про “соціальну ентропію”, внаслідок якої “будь-яка держава рано чи пізно зношується і гине у боротьбі з “многоятежними хотеннями” власних громадян”. На його думку, вже настав час нападати, аби зменшити “соціальну ентропію” в Росії, “експортувати хаос” з самої країни

на території, що оточують її: “Росія розширюватиметься не тому, що це добре, і не тому, що це погано, а тому що це фізика”.

Подібна агресивна риторика російської влади не могла не викликати серйозного занепокоєння навіть в країнах Заходу. Відповідно вірогідність російської загрози стала однією з ключових тем обговорення на зустрічі лідерів “Група двадцяти” (G-20) в Римі (30-31 жовтня 2021 року). Так, в ході зустрічі Президент США Джо Байден повідомив лідерів Великої Британії, Франції та Німеччини про високу вірогідність нападу росії на Україну. Проте багато європейських союзників США з недовірою поставилися до цієї інформації, що суттєво посприяло росії в проведенні її політико-дипломатичної кампанії з дезінформації.

З урахуванням загострення геополітичної обстановки навколо України за ініціативи керівництва Збройних Сил, наприкінці листопада місяця було відкориговано заходи підготовки Збройних Сил України.

В рамках спланованого стратегічного командно-штабного навчання “Об’єднані зусилля – 2021” (вересень-жовтень 2021 року), Генеральним штабом Збройних Сил

України, у відповідь на загрози, викликані проведенням на території росії і білорусії стратегічного навчання “Запад-2021”, здійснювалося нарощування оперативних спроможностей органів військового управління Збройних Сил України та інших складових сил оборони щодо здійснення управління військами (силами) в ході операцій (бойових, спеціальних дій), у тому числі у взаємодії із силами і засобами іноземних держав (країн-партнерів, членів НАТО).

Практично на всіх військових полігонах України підрозділи Збройних Сил України та інших складових сил оборони відточували майстерність у веденні об’єднаних дій, у тому числі і разом з підрозділами країн-членів НАТО та країн-партнерів. Під час навчань відбулися спільні маневри та застосування, як вітчизняних зразків озброєння та військової техніки, так і зразків, які були поставлені західними партнерами у вигляді допомоги і проведено випробування нового українського озброєння.

Аналізуючи дії Збройних Сил за підсумками стратегічного КШН Головнокомандувач Збройних Сил України Валерій Залужний констатував: *“У нас уже сьомий рік триває війна і в нас немає необхідності сьогодні чи завтра, чи перед будь-якими навчаннями нарощувати свою військову присутність. Вона і так нарощена, ще починаючи з 2014 року. Нарощена абсолютно. І, повірте мені, що всі наші заходи, які проводяться, вони направлені на те, щоб розробити механізм адекватного реагування на ті загрози, які є, і які, на жаль, нікуди не поділися. Ні по завершенню цих навчань, ні перед початком інших і так далі”.*

За підсумками масштабних навчань поблизу кордонів України стало зрозумілим, що росія продовжує приховане нарощування військ у прилеглих до наших кордонів територіях. Після завершення навчань ми спостерігали, що російські військові взяли невеличку паузу. На полігонах росії підрозділи залишили техніку під охороною та на деякий час відбули до пунктів постійної дислокації. В зоні проведення операції Об’єднаних сил з боку російських окупаційних військ постійно фіксувались порушення режиму припинення вогню та застосування забороненого Мінськими домовленостями озброєння.

Зростала напруга і в рамках роботи мінської групи, де на адресу України виставлялися нові ультимативні вимоги. Україна, дотримуючись своїх зобов’язань в рамках Мінського процесу, вимагала відповідного відношення і від російської сторони. Проте, росія свідомо взяла курс на ескалацію ситуації – як на політико-дипломатичних переговорах у Мінську, так і в зоні безпосереднього збройного протистояння. В рамках цього вона використовувала увесь спектр відповідних інструментів – від блокування перемовин, до звинувачення України у небажанні виконувати мінські домовленості.

В подальшому керівництво Збройних Сил України вже бачило, що Мінський процес почав заходити у глухий кут. Вже на початку листопада ситуація навколо України стала стрімко змінюватися, почали з'являтися тривожні заяви від країн-партнерів та висновки розвідувальних органів. Так, про повторне стягування російських військ до кордону з Україною однією із перших повідомила The Washington Post 30 жовтня 2021 року, а 1 листопада ці відомості доповнило супутниковими знімками впливове видання Politico.

Разом з цим 1 листопада відбувся візит Директора ЦРУ Вільяма Дж. Бернса до Москви, в ході якого, той попередив президента Путіна про готовність США та їх союзників постачати Україні летальну зброю та запровадити “жахливі” санкції проти Росії, в разі її вторгнення в Україну. А вже в ході конференції ООН в Глазго (01 – 02 листопада) держсекретар США Ентоні Блінкен інформував Президента України Володимира Зеленського про підготовку Росії до вторгнення в Україну.

Підсумком цього стало повідомлення української розвідки 10 листопада 2021 року про концентрацію понад 92 тис. російських військовослужбовців біля кордонів з Україною та те, що на російсько-білоруських навчаннях розглядався сценарій швидкої широкомасштабної наступальної операції РФ проти України з кількох напрямків та подальшою тривалою окупацією.

Офіційна реакція російської сторони з'явилася вже 3 листопада – речник Міністерства закордонних справ РФ Захарова назвала повідомлення західних ЗМІ “інформаційним залпом” та “фейк-кампанією”. 12 листопада з'явився аналогічний коментар речника президента РФ Пєскова: “Подібні заголовки – не що інше, як порожнє безпідставне нагнітання напруженості. Росія ні для кого не становить загрози”. Сам Путін в інтерв'ю називав публікації “алармістськими”. В цей же час російські військові почали повертатися назад на полігони.

Тим часом політико-економічні тренди поступового поглинання Росією Білорусі доповнювалися дедалі серйознішими воєнно-політичними складовими. 4 листопада на засіданні Вищої державної ради союзної держави Росії та Білорусі Лукашенко та Путін затвердили спільну військову доктрину. В її основі лежала декларативна наявність спільної зовнішньої загрози, якій РФ та РБ збиралися “спільно протистояти”. Аналізуючи результати засідання, очільник Міністерства закордонних справ України Дмитро Кулеба визнав, що Білорусь і зокрема Лукашенко перетворилися на джерело загрози та стали ворожою стороною для України.

А вже 18 листопада Путін, в ході засідання колегиї Міністерства закордонних справ Росії, в ультимативній формі заявив, що країни НАТО повинні надати Росії гарантії безпеки та зобов'язати Україну не вступати до НАТО. Його прес-секретар Пєсков уточнив, що вступ України до НАТО – “Це сценарій, який виходить за “червоні лінії” національних інтересів Росії. Це той сценарій, який може змусити Росію вжити активних заходів для забезпечення власної безпеки”.

На цей відверто провокаційний ультиматум Північноатлантична рада НАТО відповіла заявою, в якій підтвердила підтримку територіальної цілісності та суверенітету України в межах її міжнародно-визнаних кордонів та закликала росію вивести свої війська з України відповідно до її міжнародних зобов'язань: “Ми підтримуємо право всіх країн самостійно визначати своє майбутнє без втручання ззовні. Відносини НАТО з Україною – це питання лише України та 30 країн-НАТО. Ми категорично відкидаємо будь-які спроби розділити безпеку союзників”.

Разом з цим, Генеральний штаб Збройних Сил України, з метою зміцнення обороноздатності продовжував проводити заходи, спрямовані на набуття нових та нарощування існуючих оперативних і бойових спроможностей органами військового управління та військами (силами), їх переходу на стандарти НАТО з уніфікацією систем управління, як військами так і зброєю. На виконання вимог Державної програми розвитку Збройних Сил України на період до 2021 року було розроблено Стратегії розвитку видів Збройних Сил України.

Особливу увагу в цих питаннях приділялося Військово-Морським Силам Збройних Сил України, які, практично, потребували відновлення після тимчасової окупації росією АР Крим. Було укладено низку договорів щодо постачання плавзасобів та кораблів виробництва країн НАТО для потреб України та відбулися перші поставки озброєння. Зазначеними стратегіями розвитку, також, передбачалося набуття взаємосумісності з військами країн-членів НАТО, остаточний перехід органів військового управління та військ (сил) на стандарти НАТО, під'єднання до єдиної системи НАТО щодо виявлення та оповіщення, як про морську, так і про повітряну обстановку та переозброєння на західні зразки ОВТ тощо.

Також активізувалася робота щодо укладання інших військово-економічних договорів та угод, так:

- 13 листопада, посол України у Великій Британії Вадим Пристайко підписав українсько-британську рамкову угоду. Вона передбачала виділення Україні кредиту на загальну суму 1,7 млрд фунтів стерлінгів, на десять років. *Кредит передбачав виділення коштів на створення в Україні двох військово-морських баз, придбання у Сполученого Королівства двох тральщиків, будівництво восьми ракетних катерів (Fast Inshore Attack Craft (FIAC) і, власне, ракетного озброєння для цих катерів. Завдяки Великій Британії країна мала покрити першочергові потреби Військово-Морських сил, які мають бути готовими до стримування агресії росії з боку Чорного та Азовського морів;*

- 18 листопада Верховна Рада ратифікувала рамкову військову угоду між урядами України та Турецької Республіки якою було передбачено надання Туреччиною Україні 36 млн доларів на закупівлю військової техніки та товарів подвійного призначення. Цей документ відкрив нові можливості для військового та військово-технічного співробітництва між країнами за більш ніж 21 напрямком, зокрема, у сфері оборонної промисловості. Серед важливих напрямків співпраці, які були активізовані можна виділити:

- розширення співпраці в сфері безпілотної розвідувально-ударної авіації (виробництво та закупівля комплексів Bayraktar TB2, спільна робота над комплексом Akinci);
- постачання в Туреччину двигунів для ударних гелікоптерів важкого класу – АТАК-2. Згідно з угодою між турецькою компанією Turkish Aerospace Industries (TAI) та українською “Мотор Січ” на закупівлю 14 двигунів;
- будівництво для ВМС України корветів типу “Ада”;
- поставки іншого озброєння й військового обладнання.

В свою чергу, країни Заходу продовжували надавати військову допомогу Україні.

Так, упродовж 2021 року Україна отримала військової допомоги на суму близько \$450 млн, а саме: зброю, броневих автомобілів, техніку забезпечення, медичне обладнання та багато іншого.

Також в рамках україно-американської оборонної угоди, у жовтні, для Збройних Сил України було надіслано боєприпаси, індивідуальні аптечки, засоби радіоелектронної боротьби та інше озброєння та обладнання, а також було передано додаткові переносні протитанкові ракетні комплекси JAVELIN та сто вісімдесят ракет до них.

Від Великої Британії у жовтні Україна отримала колісні протимінні тралі SPARK, а від Сполучених Штатів Америки надійшли боєприпаси та два катери

класу ISLAND для українського флоту.

Реагуючи на виникаючі загрози керівництвом Збройних Сил України було сплановано комплекс заходів підготовки стратегічного рівня. Він включав у себе навчання стратегічного, оперативного та тактичного рівнів з практичним застосуванням сил та засобів на полігонах. Всі навчання проводилися під керівництвом Головнокомандувача Збройних Сил України.

Ключову роль під час зазначених заходів підготовки відіграло Командування об'єднаних сил Збройних Сил України, як орган військового управління стратегічного

рівня на який було покладене завдання планування застосування та управління силами оборони України в операціях.

Так, практично з кінця листопада, в Збройних Силах України почався найскладніший та останній етап підготовки до відбиття широкомасштабного вторгнення збройних сил російської федерації в Україну, що набувало все яскравіших ознак.

В контексті зазначеного циклу підготовки наприкінці грудня 2021 року було проведено командно-штабне навчання з реагування на виникнення кризової ситуації “ХУРТЕЛИЦЯ – 2021”.

До навчання було залучено Командування об’єднаних сил та всі органи військового управління стратегічного і оперативного рівня, управління військових частин Сухопутних військ, Повітряних Сил, Військово-Морських Сил і Десантно-штурмових військ Збройних Сил України.

Під час навчання органи військового управління нарощували спроможності щодо управління оперативним розгортанням військ (сил) та планування застосування і управління визначеними угрупованнями військ (сил) в оборонних (стабілізаційних) операціях.

В той же час, збройні сили росії протягом грудня продовжували повернення військовослужбовців на полігони, розташовані вздовж державного кордону з Україною та перекидання додаткового озброєння на прикордонні території та на територію республіки білорусь. На кінець 2021 року у безпосередній близькості до українського кордону рф створила угруповання, яке налічувало вже майже 150 тисяч військових.

На фоні цього, у середині грудня, москва, у характерній для неї ультимативній формі, направила до США і НАТО проекти Договору про гарантії безпеки та Угоди про заходи забезпечення безпеки рф і держав-членів НАТО. Однією з головних вимог москви було юридичне закріплення відмови від прийому в НАТО “держав, які раніше входили до Союзу Радянських Соціалістичних Республік”. Подібні політичні “інтриги” вже нікого не вводили в оману – вже було достатньо зрозуміло, що москва створює політико-інформаційне підґрунтя для виправдання свого тиску на країни Заходу та агресії проти України. І Альянс, звісно, відповів на цей відвертий ультиматум категоричною відмовою.

Артикульовані ультимативною риторикою москви, питання недопущення військового вторгнення росії в Україну та готовність Заходу до адекватної реакції на виникаючі з боку росії загрози у грудні місяці стали фокусом зустрічей президентів США та рф (7 та 23 грудня). Під час особистих спілкувань Президент Джо Байден закликав путіна відвести війська від українського кордону та запевнив у готовності США та їх союзників вжити серйозних заходів економічного впливу, в разі воєнної агресії росії проти України.

В Україні протягом грудня тривали заходи завершення фінансового планування на наступний рік, а 10 грудня 2021 року Президент України підписав Закон “Про Державний бюджет України на 2022 рік”.

<i>Відомство</i>	<i>2021 (тис. грн)</i>	<i>2022 (тис. грн)</i>	<i>ріст</i>
Міністерство оборони України	121 468 043,4	133 488 435,0	+9,9%
Апарат Міноборони і Збройні Сили України	120 147 443,2	132 162 054,9	+10%
<i>Керівництво та військове управління ЗСУ</i>	<i>388 265,7</i>	<i>464 090,6</i>	<i>+19,5%</i>
<i>Забезпечення діяльності ЗСУ, підготовка кадрів і військ, медичне забезпечення о/с, ветеранів та членів їх сімей</i>	<i>93 518 137,2</i>	<i>99 887 393,9</i>	<i>+6,8%</i>
<i>Розвиток, закупівля, модернізація та ремонт ОБТ, засобів та обладнання</i>	<i>22 592 438,5</i>	<i>28 438 101,8</i>	<i>+25,9%</i>
<i>Будівництво (придбання) житла</i>	<i>1 101 000,0</i>	<i>1 230 286,0</i>	<i>+11,7%</i>
<i>Утилізація боєприпасів, ракетного палива, ОБТ та іншого військового майна, забезпечення живучості та вибухопожежобезпеки арсеналів</i>	<i>2 547 601,8</i>	<i>2 142 182,6</i>	<i>-15,9%</i>
Державна спеціальна служба транспорту	1 320 599,8	1 326 380,1	+0,4%
Головне управління розвідки МО України	4 009 193,2	4 480 310,0	+11,8%

Згідно з документом, доходи Державного бюджету на 2022 рік були визначені в сумі 1 трлн 323,9 млрд грн (що на 117,2 млрд грн (9,7%) більше ніж на 2021 рік), видатки – на рівні 1 трлн 499,4 млрд грн (що на 61,1 млрд грн (4,2%) більше, ніж у 2021 році).

Одним з пріоритетів Державного бюджету 2022 року було виконання оборонної та правоохоронної функцій держави. На національну безпеку й оборону було передбачено видатки у розмірі 267,2 млрд грн (що на 14,9 млрд грн більше, ніж 2021 р.). Державні видатки на Міністерство оборони та Збройні Сили України у 2022 році повинні були становити 2,5% ВВП або 133,48 млрд грн. Видатки на Міністерство оборони та Збройні Сили України були збільшені на 10% у порівнянні з 2021 роком.

Збільшення фінансування Збройних Сил у бюджеті 2022 року, особливо на розвиток і закупівлю ОБТ надало можливість почати роботу з виконання задач та цілей, визначених у Стратегічному оборонному бюлетені України затвердженому Указом Президента України від 17 вересня 2021 року №473/2021.

Згідно зі Стратегічним оборонним бюлетенем, необхідність розв'язання проблем у Силах оборони в умовах наростаючої можливості широкомасштабної збройної агресії російської федерації проти України зумовило послідовне продовження оборонної реформи, спрямованої на розвиток необхідних спроможностей Збройних Сил України.

Серед основних напрямків розвитку було визначено створення Перспективної системи об'єднаного керівництва та військового управління (додаток №1 до Стратегічного оборонного бюлетеня), приведення сил оборони у відповідність до Матриці основних спроможностей сил оборони (додаток №3 до Стратегічного оборонного бюлетеня) та всебічне реформування і модернізація сил оборони, приведення сил оборони до стандартів НАТО з подальшим набуттям оперативних (бойових) спроможностей.

Також, Сили оборони України визначались ключовим елементом підтримки політичного керівництва в забезпеченні незалежності держави, здійснення вагомого національного внеску в систему міжнародної безпеки а також обов'язковою умовою для сталого розвитку України. В цей час, у військового керівництва України з'явилися певні ознаки оптимізму у питаннях майбутнього розвитку та модернізації Збройних Сил України.

Разом з цим, протягом грудня місяця у Збройних Силах України тривали організаційні заходи з формування Сил територіальної оборони (ТрО). Зазначений процес очолив заступник Головнокомандувача Збройних Сил України генерал-лейтенант Євген Мойсюк. Робоча група, сформована з представників майже усіх структурних підрозділів Генерального штабу займалася розробкою штатів, основоположних документів та формувала організаційне ядро нового роду сил Збройних Сил України.

Протягом місяця було проведено декілька нарад із представниками центральних

органів виконавчої влади з прискорення відпрацювання нормативно-правової бази щодо функціонування Сил ТрО, проведено низку заходів щодо організації та комплектування особовим складом органів військового управління та військових частин Сил ТрО Збройних Сил України.

А вже 1 січня 2022 року на підставі Закону України “Про основи національного спротиву” Сили ТрО почали своє функціонування, як окремий рід сил. У їх складі було передбачено сформувати 25 бригад (одна бригада на регіон), із загальною кількістю понад 150 батальйонів (один батальйон на район).

Довідково: Сили ТрО Збройних Сил України – окремий рід сил Збройних Сил України, на який покладається організація, підготовка та виконання завдань ТрО. Безпосереднє керівництво ТрО здійснює Головнокомандувач Збройних Сил України через Командувача Сил ТрО.

Постійна чисельність Сил ТрО у мирний час складала 10 тис. військовослужбовців. По штату особливого періоду підрозділи Сил ТрО повинні були нараховувати понад 130 тис. осіб, для чого формувався відповідний резерв.

Міністр оборони України Олексій Резніков на нараді в січні 2022 року зазначав: “Розгортання системи ТрО відбуватиметься у три етапи. ... На першому етапі бригади і батальйони Сил ТрО розгортатимуться по штату мирного часу. Це відбувається просто зараз. У кожному батальйоні формується кістяк з військовослужбовців Збройних Сил України. Їх завданням є управління, навчання та злагодження цивільних осіб, які укладуть контракт про службу в резерві ТрО і захищатимуть територію, де проживають. За рахунок цих резервістів кожен батальйон нараховуватиме до 600 осіб. Формування резерву ТрО до штатів воєнного часу – це другий етап після того, як у батальйонах та бригадах буде створено організаційне ядро з військовослужбовців та забезпечені відповідні умови. За тими, хто укладе контракт і служитиме у резерві ТрО, буде закріплено зброю. Вона буде видаватися на час навчань, або у разі виникнення визначених ситуацій”.

В цьому контексті протягом січня 2022 року Командуванням Сил ТрО Збройних Сил України було прийнято у безпосереднє підпорядкування зі складу Сухопутних військ Збройних Сил України регіональні управління Сил ТрО з визначеним комплектом військових частин.

В цей же час продовжувалися міжнародні процеси, спрямовані на зниження напруженості навколо України. Так 10 січня в Женеві безрезультатно закінчуються російсько-американські перемовини, а вже 20 січня Президент Джо Байден наголошує на тому, що хоча США сподіваються, що президент путін обере дипломатію, світ “має бути готовим до належної відповіді на агресивні дії росії, яка готова у будь-який момент розпочати наступ на Україну”, іншими словами, ще раз натякаючи на збільшення потенційної можливості повномасштабного вторгнення.

Також, намагаючись не допустити ескалації ситуації навколо України протягом січня-лютого 2022 року до Києва прибували поважні делегації зі Сполучених штатів Америки, Канади, Великої Британії, Франції, Німеччини, Данії, Нідерландів, Австрії, Чехії, Словаччини, Польщі, Литви, Латвії, Естонії, Туреччини та інших країн.

Водночас 19 лютого 2022 року очільники окупаційних адміністрацій Донецька і Луганська вранці оголосили загальну мобілізацію. У своєму зверненні до мешканців тимчасово окупованих територій Денис Пушилін оголосив, що чоловіки із військового запасу мають прийти у військкомати. А ватажок терористів “ЛНР” Леонід Пасічник підписав “указ” про проведення загальної мобілізації на тимчасово окупованих частинах Луганщини та заборонив виїзд за межі окупованої території області чоловікам від 18 до 55 років.

Адекватно реагуючи на політичні заяви світових лідерів та виникаючі з цього потенційні загрози, 24 січня НАТО перевело війська в режим підвищеної готовності до дій за призначенням.

З боку росії наприкінці січня була розпочата фаза завершення підготовки до вторгнення підрозділів російських збройних сил в Україну. Так з 25 по 29 січня на території Південного військового округу, до складу якого входить і тимчасово окупований Крим, було проведено оперативно-тактичні навчання з практичними маневрами та перевіркою дій розрахунків ракетних комплексів “Іскандер-М”. Також в ході навчань відпрацьовувались питання ведення хімічної війни.

В зоні проведення операції Об’єднаних сил противник збільшив кількість порушень режиму припинення вогню та застосування забороненого Мінськими домовленостями озброєння. Почастішали застосування артилерії калібру 122 мм та 152 мм та мінометів калібру 82 та 120 мм.

У деяких випадках українські військові змушені були застосувати БПАК Bayraktar з метою примусити противника припинити вогонь, який іноді тривав понад 12 годин. Також українські військові почали все частіше застосовувати отримане від західних партнерів озброєння. Так, протягом січня 2022 року підрозділами Об’єднаних сил було кілька десятків разів вдало застосовано протитанкові ракетні комплекси JAVELIN.

Протягом січня – лютого разом із формуванням Сил ТрО в Збройних Силах України продовжувалися практичні заходи підготовки. Так з 5 по 20 лютого 2022 року було проведено командно-штабне навчання з органами військового управління (органами управління) Збройних Сил України, інших складових сил безпеки та оборони держави “ЗАМЕТІЛЬ – 2022”.

З метою підтримання оперативних (бойових) спроможностей Збройних Сил України, інших складових сил безпеки та оборони держави з планування застосування та управління Об’єднаними силами під час виникнення кризової ситуації в районах військових полігонів проведена їх підготовка до застосування з виконанням практичних заходів.

Навчання проводилось з урахуванням трансформації системи управління Збройних Сил України за принципами та стандартами прийнятими в країнах НАТО. Управління веденням операції на всій території держави здійснювалося під єдиним керівництвом Командування об’єднаних сил Збройних Сил України. Міжвидові угруповання військ (сил) були розгорнуті на потенційно небезпечних стратегічних напрямках.

До зазначених навчань залучалися тисячі військовослужбовців та сотні зразків ОВТ. Цілями основних військових маневрів була імітація прогнозованих атак російських

військ та виявлення проблемних питань і реальних прогалин оборони українського війська.

Органи військового управління та військові частини відпрацьовували питання планування застосування та управління визначеним комплектом сил та засобів в ході забезпечення посилення охорони (прикриття) ділянок державного кордону України при виникненні кризової ситуації в державі.

На жаль не всі командувачі (командири) спочатку віднеслись серйозно до амбітного плану навчання, але в ході їх проведення, та безпосередньо завдяки особистому втручання керівного складу Збройних Сил України, як керівників навчання це питання було врегульовано та мета навчання була досягнута. В ході проведення заходів особовий склад набув необхідних навичок при виникненні нестандартних ситуацій, які спонукали керівників приймати неординарні але відповідні рішення.

Країни Заходу в свою чергу продовжували надавати військову допомогу Україні. Так впродовж січня – лютого 2022 року Україна отримала від країн-партнерів дуже необхідні зразки летального озброєння, основні з яких це протитанкові комплекси JAVELIN, NLAW та боеприпаси до них, реактивні гранатомети SMAW-D, переносні зенітні ракетні комплекси STINGER та інші. Також до Збройних Сил України було направлено кілька сотень військових фахівців для навчання військовослужбовців сектору безпеки і оборони України.

ЯКУ ВІЙСЬКОВУ ДОПОМОГУ УКРАЇНІ НАДАЛИ ТА ПООБІЦЯЛИ НАДАТИ КРАЇНИ-ПАРТНЕРИ

Надано		Обіцяно надати			
США	<ul style="list-style-type: none"> 22.01.2022: Летальна зброя та боеприпаси 91 т (у т.ч. ПТРК Javelin, реактивні гранатомети SMAW-D) 23.01.2022: Летальна зброя та боеприпаси 80 т 25.01.2022: Летальна зброя та боеприпаси 80 т (у т.ч. ПТРК Javelin – 300 од.) 28.01.2022: Боеприпаси 81 т 31.01.2022: Боеприпаси 84 т 01.02.2022: Боеприпаси 84 т 03.02.2022: Боеприпаси до гранатометів 85 т 05.02.2022: Боеприпаси 86 т 09.02.2022: Боеприпаси 160 т 10.02.2022: Летальна зброя та боеприпаси 130 т (у т.ч. ПТРК Javelin) 11.02.2022: Боеприпаси 90 т (у т.ч. ПТРК Javelin) 13.02.2022: Боеприпаси та заряди до гранатометів 180 т 	Велика Британія	<ul style="list-style-type: none"> 17-21.01.2022: Летальна зброя та боеприпаси (ПТРК NLAW – 2200 од.) 21.01.2022: 30 спецпризначенців для навчання військових ЗСУ 08.02.2022: Військові вантажі та обладнання для територіальної оборони 09.02.2022: Військові вантажі та обладнання для тероборони Протикорабельні ракети Летальне та нелетальне озброєння 	Канада	<ul style="list-style-type: none"> 09-26.01.2022: Близько 200 спецпризначенців для навчання військових ЗСУ 19.02.2022: Летальна зброя та обладнання кулемети, гвинтівки прилади нічного бачення та ін. 23.02.2022: Летальна зброя Збільшення контингенту спецпризначенців до 400 осіб для навчання військових ЗСУ
Польща	Німеччина	Чехія	Литва		
<ul style="list-style-type: none"> Легкі міномети БПЛА ПЗРК Grom та боеприпаси 	<ul style="list-style-type: none"> Польовий шпиталь Захисні шоломи 	<ul style="list-style-type: none"> Боеприпаси для артилерії 152-мм Меддопомога для ЗСУ Контингент спецпризначенців для навчання військових ЗСУ 	<ul style="list-style-type: none"> 12-13.02.2022: ПЗРК Stinger Військове спорядження ПЗРК Stinger Контингент спецпризначенців для навчання військових ЗСУ 		
Нідерланди		Естонія	Латвія		
<ul style="list-style-type: none"> Снайперські гвинтівки та боеприпаси Захисні шоломи Бронехилети Радари спостереження 		<ul style="list-style-type: none"> 18.02.2022: Боеприпаси до ПТРК Javelin Гаубиці 122-мм (у разі дозволу уряду Німеччини) Військові інструктори для сил тероборони ПТРК Javelin 	<ul style="list-style-type: none"> ПЗРК Stinger Військове екіпування тепловізори сухлайки 		

Разом із стратегічними навчаннями, формуванням ТрО, постачанням західного озброєння та іншими військовими заходами на політичному майданчику відбувались цікаві події, які не могли не вплинути на ситуацію навколо України. Йдеться про участь

російського президента 4 лютого в церемонії відкриття зимової Олімпіади 2022 року в Китаї яка стала також фоном підписання “Спільної заяви КНР та РФ про міжнародні відносини, які вступають в нову епоху, та глобальному стійкому розвитку”. В документі, зокрема, сторони опосередковано звинувачували Захід в “односторонніх діях” та оголошувалася незгода з практикою “дій інших зовнішніх сил з підризу безпеки та стабільності в спільних суміжних регіонах” і т. п.

В тому ж контексті, з 10 по 20 лютого росія та білорусь провели військові маневри в ході яких, стягнули до кордонів України чимале угруповання. За підсумками навчань міжнародні військові та політичні оглядачі повідомляли про готовність росії до вторгнення у будь-який час.

11 лютого Міністерство закордонних справ України офіційно застосувало механізм зменшення небезпеки, передбачений розділом III Віденського документа, та направило росії запит із вимогою дати детальні роз’яснення щодо військової активності у прикордонних із нею районах та в Криму.

В цей же час в контексті формування Сил ТрО виявлялися проблемні питання, робилися висновки, приймалися відповідні рішення, навіть пролунало декілька гучних заяв. Зокрема, під час Конгресу місцевих та регіональних влад (11.02.2022) Президент України Володимир Зеленський визначив рівень організації ТрО в Одеській області одним з найгірших в країні разом із Київською, Рівненською областями, Києвом та Маріуполем. Президент України також заявив, що голови цих обласних адміністрацій повинні впродовж двох тижнів вирішити питання із готовністю штабів ТрО, а якщо це не буде зроблено, то на голів адміністрацій чекають “кадрові рішення”.

На Конгресі Головнокомандувач Збройних Сил України розповів, що метою створення ТрО є те “щоб спротив був у кожному місті, кожному селі, на кожній вулиці і в кожному будинку”. Генерал Валерій Залужний також звертав увагу керівників місцевих органів влади на те, що в кожному батальйоні Сил ТрО мають бути приміщення для зберігання зброї на весь особовий склад батальйону.

Він також повідомив, що станом на 11 лютого батальйони Сил ТрО в 13 прикордонних областях укомплектовані не менш ніж на 70%, і до кінця березня цей показник буде доведено до 90%. Крім того, є мета мати на кінець березня не менше 70% резервістів, що проходять службу в батальйонах Сил ТрО. “Нас цікавить півтора-два мільйони достатньо мотивованих громадян, які бажають захистити свою домівку, сім’ю, країну, яких ми маємо підготувати”, – сказав він.

За підсумками створення Сил ТрО, до початку широкомасштабного вторгнення збройних сил російської федерації в Україну, можна зазначити, що військово-політичним керівництвом Держави вживалися відповідні

заходи щодо формування Сил національного спротиву, підготовки та проведення заходів спротиву. В цьому ланцюгу Силам ТрО Збройних Сил України належала головна роль.

Водночас, не закінчивши попередні заходи підготовки, РФ та Білорусія з 17 лютого почали позапланові спільні російсько-білоруські навчання на території республіки Білорусь, в яких брали участь понад 30 тис. російських військ. Москва заявила, що згодом ці сили будуть повернуті додому наприкінці лютого. Але сталося інше... 21 лютого режим Путіна визнав “республіки” ДНР та ЛНР, підписав угоди “про дружбу та співпрацю” з їхніми ватажками Д. Пушиліним (“ДНР”) та Л. Пасічником (“ЛНР”) та передбачив направлення на схід України російських військ нібито “для підтримки миру”. Самі ж ватажки “ДНР” і “ЛНР” у своїх виступах та зверненнях слухняно озвучували наративи російської пропаганди про очікуваний напад Києва на прифронтові населені пункти на Донеччині та Луганщині. Це виступило формальним та дуже примітивним приводом для штучної ескалації і без того дуже напруженої ситуації, – і 22 лютого 2022 р. Путін отримав згоду Ради федерацій на використання російської армії на Донбасі.

У відповідь на такі конкретні фактори загострення обстановки на північному і східному кордонах України та з отриманням тривожних розвідувальних ознак, а саме: відзвів дипломатів з України, завершення формування наступальних угруповань, закриття повітряного простору тощо, керівництвом Збройних Сил було прийнято рішення на проведення тренування системи управління Сил оборони України.

На зазначене тренування було залучено вся вертикаль системи управління від Командування об'єднаних сил Збройних Сил України до штабів військових частин (підрозділів) Збройних Сил та інших складових сил безпеки та оборони України. В ході тренування розглядалися питання щодо управління силами та засобами в ході ведення операцій (бойових дій).

Таким чином можна стверджувати, що керівництвом Збройних Сил України під час підготовки до широкомасштабного вторгнення російської федерації в Україну проводились відповідні та цілком виправдані заходи щодо вдосконалення системи управління, розгортання угруповань, проведенні демонстраційних (практичних) дій та заходів підготовки особового складу.

Українські військові керівники готувались до можливих варіантів загострення ситуації. Було завчасно проведено кризове планування застосування Збройних Сил України разом з іншими складовими сил оборони, проводились заходи щодо поповнення військових запасів ракет, боєприпасів, матеріально-технічних засобів, військово-технічного майна. Під виглядом навчань (тренувань), відповідними командувачами (командирами) було проведено додаткове розгортання нових угруповань військ (сил), на загрозливих напрямках, а також створення відповідної системи управління.

Зазначені заходи були спрямовані на апробацію та практичне набуття оперативних спроможностей в оновленій системі об'єднаного керівництва силами оборони України, а практичні маневри першочергово стосувалися літаків та зенітних

ракетних комплексів, які були критично важливі для збереження Україною контролю над своїм повітряним простором, особливо в перші дні війни.

Як сказав Головнокомандувач у одній зі своїх перших промов після початку широкомасштабного вторгнення: “Запах війни ні з чим не сплутаєш, та він вже витав у повітрі”, “Нам було необхідно, щоб противник думав, що всі ми дислоковані у своїх звичайних базах, палимо траву, дивимось телевізор та постимо у Facebook. І нам це вдалося!”